

EN UTVECKLINGSARTIKEL PUBLICERAD
FÖR PEDAGOG STOCKHOLM

TYSKA I MÅNGKULTURELLA GRUPPER

OM NYA VÄGAR I TYSKUNDERVISNINGEN

Författare: Anette Malmsten
E-post: anette.malmsten@stockholm.se
Skola: Rågsvedsskolans Grundskola 6-9
Artikelnummer: 3

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN

**PEDAGOG
STOCKHOLM**

Denna artikel är publicerad på Pedagog Stockholm

Vill du också skriva en utvecklingsartikel och bli publicerad på Pedagog Stockholm?
Mejla: forskningsinfo@stockholm.se

För mer information om publikation av utvecklingsartiklar se:
www.pedagogstockholm.se/fou

Åsikter och tolkningar som kommer till uttryck i denna artikel är författarens och reflekterar inte nödvändigtvis utbildningsförvaltningen i Stockholms stads åsikter.

KORT SAMMANFATTNING AV ARTIKELN/INGRESS

Syftet med den här artikeln är att berätta om hur språkundervisning kan varieras och individanpassas. Jag vill att vi lärare ska observera oss själva i samspelet med eleverna och känna lust till att förändra arbetssätten så att eleverna ska vilja använda sin optimala förmåga i språkundervisningen. Arbetet visar att språkinlärning kräver aktiva studier, men att det inte behöver vara tråkigt att arbeta med detta skolarbete. Det framgår av många utvärderingar i mina grupper att tyska är roligt. Min förhoppning är att fler elever ska känna sig sedda i skolan, att ingen ska känna sig kränkt av lärarnas bedömningar och att vi lär oss kommunicera bättre med varandra. Att tala begriplig tyska är viktigare än korrekt grammatik och stavning.

Anette Malmsten är adjunkt i tyska/engelska och arbetar idag som språklärare i Rågsvedsskolan, Stockholm.

E-post: anette.malmsten@stockholm.se

BAKGRUND

Anledningen till att jag började förändra mitt arbetssätt i språkundervisningen var att det märktes att eleverna inte var lika entusiastiska som förr, särskilt i år 6. Deras ointresse visade sig i utvärderingarna. De tyckte att läxor med text och glosor blev för tråkigt. När flyktingar från olika länder började i grupperna och några saknade skolbakgrund kändes vissa läromedelstexter ointressanta för dem. Några i varje grupp tyckte att det var för svårt och slutade. Jag försökte med färre läxor och mer inläring på lektionstid, men först när jag gjorde fler utvärderingar per termin och frågade vilka texter eleverna ville läsa blev utvärderingarna mer positiva.

Redan 1984 – 1987 då jag var anställd av Landstinget tillsammans med en annan lärare på ett skolhem i Kungsängen, Upplands-Bro kommun, var jag tvungen att söka andra sätt att arbeta på än det jag lärt mig på Lärarhögskolan. En elev från forna Jugoslavien var svår att nå fram till. En annan mycket begåvad elev med andra svårigheter var passiv och underpresterade. Eleven läste tyska och engelska, men varken talade eller läste högt.

Jag försökte med dockteater! Genom att sitta osynlig under katedern kunde han underhålla några elever i en specialklass. Eleven läste dialoger i par med mig och vågade också sjunga. Med den här artikeln hoppas jag kunna inspirera språklärare till att bli mer lyhörda för hur deras elever vill lära sig språket och att söka nya vägar i tyskundervisningen.

MÅL/SYFTE

Varför når inte mina elever de högre betygen var en fråga jag sökte svar på när jag började förändra min undervisning. Varför hoppar eleverna av tyskan efter en viss tid? Det jag vill åstadkomma med mitt förändrade arbetssätt är att medvetandegöra eleverna om att de är bättre än de tror. När man granskar deras resultat på proven som ligger på Skolverkets provbank så har de inga problem att nå målen för steg två i år nio. Då stannar de kvar.

METOD/DITT UTVECKLINGSARBETE

Eftersom informationsflödet är så stort idag blir läroböcker snabbt inaktuella. Nu letar jag fram texter som handlar om elevernas intressen. Lektionerna blir mer varierade och det är sällan som samma texter används två år i rad. Eleverna får också själva producera texter. Vi rättar, diskuterar och läser högt tillsammans. Efter praon i år 8 skrev eleverna om en dag på jobbet, samt översatte omdömet från arbetsplatsen till tyska och läste upp dem för varandra med fingerade namn. Jag har arbetat så här i några år nu och kan se kvalitativa skillnader i skrivandet. De skriver mer nu och förstår innehållet bättre. Efter ett tag vågar eleverna också prata mer, trots att de då glömmer det mesta av grammatiken. Att innehållet prioriteras framför språkfel uppskattas av osäkra elever, som då inte ger upp lika lätt som tidigare.

Skriva

När eleverna kände sig stressade av en deadline i svenskan skrev vi en gemensam text på tyska med samma tema och krav fast kortare. Alla elever bidrog med meningar. Några tänkte snabbare, så jag fick bromsa elever som pratade oavbrutet, eftersom jag ville att även de lågmälda skulle kunna delta i skapandet.

Hösten 2009 när alla talade om svininfluensan ville en elev skriva en sångtext om detta. Vi hade arbetat med ett korsord där olika djur ingick och sedan gjort muntliga övningar med frågan: ”Was ist dein Lieblingstier?” Eleven döpte texten till ”Nicht mein Lieblingstier!” Vi skrev tillsammans. En dikt behöver inte vara på rim, sade jag, men eleven envisades med att det låter bättre med rim på varje rad. ”Ich sehne mich nach Sonnenschein, der Sommer ist bald hier. Die Krankheit kam mit einem Schwein – nicht mein Lieblingstier!“ Det blev en bra lektion.

Eleverna fick skriva brevsvar till en fiktiv person i boken ”Das Austauschkind” av Christine Nöstlinger. Den handlar om en pojke från England som på sommarlovet bor några veckor i Tyskland. Vi ändrade innehållet till att det var en pojke från Sverige med invandrarbakgrund som skulle skriva ett brev till Tyskland. I boken saknade sonen i familjen vänner och eleverna tyckte synd om honom. Det blev engagerade brev.

Att skriva om fotbollsspelare, filmstjärnor, hårdrocksgruppen Rammstein, sångare och liknande har eleverna uppskattat. Eleverna satte upp sina texter på affischer. De hittade bilder och information på Google, som vi har visat upp på Öppet Hus, på föräldramöten och på Rågsvedsdagen, då skolan och lokalsamhället bjuder in allmänheten.

Det är sällan elever får skrivkramp när de ska skriva dialoger, men att berätta en händelse kan ibland kännas för stort. Vi fick bra tips, när vi hade författarbesök av Mats Wahl en gång, som föreslog att begränsa textens längd till bara 16 rader. De ska klämma in hur det började, vad som hände och hur det slutade. Det knepet använder jag fortfarande.

Tala

Andra sätt att jobba med egna texter är att använda dem som stöd för utveckling av det muntliga språket, även uttalet. Eleverna skriver ned vad de vill säga ungefär som stolpar. Ett exempel är när de gjort två veckors prao. Då får eleverna en styrd hemuppgift. Eleven ska berätta om en händelse på praoplatsen, då han/hon blev arg, ledsen eller glad. Även om de är osäkra på ord uppmanar jag eleverna att låta språket flyta på. Att vara risktagare är rätt väg mot högre betyg. Vi jämför liknande ord om vissa ord blir fel och

utökar på så sätt ordförrådet. De bör skriva manus till sina miniföredrag, men jag tittar inte på dem. Att våga prata och säga fel ibland prioriteras. Det är sämre att bara säga en mening även om den är helt korrekt.

Dramatiseringar av egna dialoger leder ofta till skratt. Vi gör telefondialoger med mobiltelefoner. På grund av brist på flickor måste några pojkar förställa sina röster. Vi videofilmar ibland och då vill ofta flickor ha autentiska scener och sminkar dessa pojkar, som mycket motvilligt bär läppstift. Dialoger till egna TV-program som en "talkshow" blir uppskattade. Första årets tyska blir roligare med en hel mening som läxa. Den stannar länge i minnet. Jag möter ibland gamla elever som tilltalar mig med dessa fraser och ler.

Grammatiska övningar

När elever redan i femman ska fundera över vilket B-språk de vill lära sig, säger många att den tyska grammatiken är för svår. "Det är lättare att lära sig spanska" Jag förklarar att den bestämda artikeln i tyskan har tre varianter och spanskan har två, men det finns också annan grammatik där tyskan mer liknar svenskan än vad spanskan gör. En lärarstudent introducerade en skrivbok kallad "Meine kleine Grammatik" för några år sedan. Den uppskattas av eleverna som förstår bättre, när de själva skriver en enkel förklaring till olika moment. De gör ett register och numrerar rubrikerna.

Den gamla katederundervisningen passiviserade många elever i mina klasser. Eleverna tar fler aktiva initiativ idag. Jag kan skriva instruktioner på tavlan och behöver inte prata så mycket. En lektion när jag hade en förkylning och tappat rösten fungerade bra ändå. Jag började med ett mindre plakat "Heute kann ich nicht sprechen" och eleverna fnissade lite, men satte igång med instruktionerna. Den lektionen kom vår rektor på besök. Hon var imponerad över att eleverna satt fördjupade i en torr grammatikövning, där de skulle särskilja böjningsmönster med prepositioner som kan styra både dativ och ackusativ. Ett dåligt exempel på vårt nya arbetssätt, men eleverna visade andra arbeten också, så det framgick att vi använde många olika metoder.

För att lättare lära sig starka verb och olika fraser skriver vi dikter och sångtexter med temat pronomen, pluraler, förflyttningsverb, delbara verb och andra språkliga områden. Många elever är med i skolans musikal eller går på Rocklinjen som elevens val. De är orädda och sjunger till mitt enkla gitarrkomp eller deklamerar helt ohämmat.

Realia

Att lära sig något om de tysktalande länderna brukar uppskattas, men det finns alltid någon elev som tycker att texterna är tråkiga. En praktisk introduktion till avsnitten om tysktalande kompositörer var att göra studiebesök hos Vincent Petti (1920 – 2008) som spelade Mozart m.fl. på sin flygel. Vi passade på att prata engelska med honom, när han bjöd på saft och kakor. Tillbaka i skolan valde eleverna vilken kompositör de ville skriva om. Antalet elever var mellan fyra och sex i grupperna. Det blev intressanta redovisningar med snygga bilder på stora papper. Vi lyssnade också på CD-skivor med kompositörerna och när de skrev de frivilliga proven för steg två som finns på Skolverkets provbank, ville de ha den bakgrundsmusiken som lugnande effekt.

Bedömning

När en elev varken vill skriva eller tala språket är det svårt med bedömningen. Därför är det viktigt att prata med eleven och fråga hur eleven vill arbeta. Det är tidskrävande att använda många metoder, men en seger varje gång en elev börjar visa sina kunskaper. I språkundervisningen bedöms elevernas kunskaper regelbundet när de talar, lyssnar, läser och skriver. Jag försöker hitta varje elevs starka sida. Vi utgår från den och utvecklar det som saknas genom fortlöpande utvärderingar. En pratig grupp i år sex fokuserade mer på tyskan, när jag började tala enbart tyska, använde gester, bilder och teckningar på Active Board. De förstod inte allt, men visade större intresse för inläringen. Jag fick då bättre underlag för omdömen som skulle skickas till deras klasslärare. Samedömning med de andra B-språklärarna är också viktigt. Även om min franska är bristfällig och spanskan obefintlig så går det att prata kring provresultat och elevtexter. Eleverna bör känna en trygghet i att inte det ena språket bedöms annorlunda än de andra. Vi har samma kursplan och betygsriterier.

RESULTAT

Min språkundervisning började stagnera i början på 2000-talet, men när jag gradvis övergick till metoder som betonar det talade språket och vi lämnade styrda övningsböcker där ny grammatik introduceras med varje kapitel, så lärde sig eleverna mer tyska. Alla lektioner blev inte lika lyckade. Jag lärde mig att ta mer hänsyn till konflikter som finns mellan elever i grupperna oavsett årskurs. Min entusiasm för att baka tyska bröd gick inte hem i förra läsårets sjua. I de andra grupperna använde vi tyska fraser för bakningen och de lärde sig ingrediensernas namn samt livsmedel som de var allergiska mot. Mitt huvudsakliga resultat med det här friare arbetssättet är att eleverna vågar tala mer tyska. Trots att de senaste läroplanerna har velat reformera språkundervisningen mot det talade språket, så tycker eleverna i sina utvärderingar att vi skriver för mycket. I Ulrika Tornbergs bok ”Språkdidaktik” framgår att svensk skola är präglad av traditioner. Många idag verksamma lärare undervisades genom grammatik- och översättningsmetoden. Den överlevde som huvudsaklig metod i mer än 100 år och finns fortfarande delvis företrädd i många läromedel och därför även i många klassrum idag.¹

På 1800-talet gjordes försök under termen ”direktmetoden” att förnya språkundervisning i Västeuropa och i USA. Det talade språket står i fokus för nybörjarelever och studierna i grammatik kommer först på avancerad nivå. Tornberg tar också upp H. Sterns² teorier om att mer regelmässiga grammatiska studier bör introduceras i kursens senare delar. Om jag jämför min undervisning med min tidigare lärarstil så får jag bättre omdömen på elevintervjuer idag, när vi använder fler muntliga övningar.

¹ Ulrika Tornberg 1997, Språkdidaktik, Malmö, Gleerups, s. 28.

² Hans H. Stern 1987, Fundamental Concepts of Language Teaching, Oxford, Oxford Univ. Press

DISKUSSION

Konsekvenserna av det här sättet att lära ut tyska är dels att jag har lyckats hålla kvar några elever som velat sluta i grupperna, och att osäkra elever nu förstår hur mycket de faktiskt har lärt sig, trots att de på vissa delmoment har fått jobba hårt för att nå målen. I Skolverkets mål för B-språken i år 9 kommer inte grammatik eller stavning i första hand. De tre första målen är att förstå enkel tyska, att kunna tala med någon annan samt att kunna berätta något. Det jag vill förbättra i mitt arbete är att oftare samla in allt material i nya pärmar tydligt markerade årsvis. Det tar tid att arbeta så här jämfört med det gamla arbetssättet. Att bara ha tio minuters rast mellan lektionerna gör det nästan omöjligt för mig att hinna med för- och efterarbetet till lektionerna. Jag kan sakna stämningen från 1983 på fikarasterna i Hjulstaskolan, där jag var lärarstudent. Eleverna vill prata mer idag och jag hinner inte gå till personalrummet, när jag ska plocka undan material också. På 80-talet fanns mer tid för social samvaro. Det kommunikativa arbetssättet är egentligen ingen nyhet. Tornberg skriver att redan på 1500-talet fanns det reformpedagoger som förespråkade en undervisning som utgår från språkets användning.³

Språkmetoder pendlar över tid mellan fokus på språkets formella egenskaper och de funktionella egenskaperna. Mina sista fyra år i arbetslivet söker jag vidare efter bra metoder för att eleverna ska behålla nybörjarglädjen i språkstudierna. Det finns ingen perfekt metod som är den rätta. Jag måste själv hitta en varierad balans i min undervisning och lyssna på eleverna.

³ Ulrika Tornberg 1997, s. 26.